

Barns och ungas röster om pandemin 2021

Rapport av Lydia Engquist och Anna Sarkadi

Ett samarbete mellan forskargruppen Chap, Uppsala universitet och Barnombudet i Uppsala län

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Metod	5
<i>Webbenkät</i>	<i>5</i>
<i>Deltagare i studien</i>	<i>5</i>
<i>Analys</i>	<i>6</i>
Resultat: Barns och ungas tankar om corona	7
<i>Distansundervisning på gott och ont.....</i>	<i>7</i>
<i>Coronaanpassningar i grundskolan.....</i>	<i>8</i>
<i>Livet på paus.....</i>	<i>9</i>
<i>Att förhålla sig till restriktioner och åtgärder.....</i>	<i>10</i>
<i>Oro för och längtan efter släkt och äldre</i>	<i>12</i>
<i>Längtan efter att resa.....</i>	<i>12</i>
<i>Vaccin är bra, men spruta läskigt.....</i>	<i>13</i>
<i>Corona ur ett samhällsperspektiv.....</i>	<i>13</i>
<i>Långtidscovid.....</i>	<i>14</i>
<i>Oviss framtid</i>	<i>14</i>
<i>Barn och ungdomars tillit till information</i>	<i>15</i>
Diskussion	17
<i>Generation Greta och längtan efter att resa.....</i>	<i>17</i>
<i>Långtidscovid drabbar få barn, men de finns.....</i>	<i>17</i>
<i>Tillit och information</i>	<i>17</i>
Avslutande ord.....	19
Referenser.....	20

Sammanfattning

Under våren 2021 genomförde forskargruppen Chap vid Uppsala universitet tillsammans med Barnombudet i Uppsala län en studie för att undersöka barn och ungdomars upplevelse av corona ett år in i pandemin. Totalt 59 barn och ungdomar mellan 4-18 år besvarade en webbenkät innehållande flervalsfrågor och öppna frågor. Deltagarna fick bland annat reflektera över vad som var det bästa respektive sämsta med corona, om det fanns något med corona som oroade dem, hur det var i skolan under pandemin och vad de ville göra efter pandemins slut.

Resultatet visade att många barn och ungdomar upplevde att livet hade satts på paus under pandemin – inställda aktiviteter och evenemang, minskade möjligheter till nya kontakter och begränsningar i vardagen har lett till känslor av tristess och ledsamhet. Man längtade efter en mer normal vardag och att få göra allt som man inte har fått göra under pandemin. Inklusivt att resa utomlands, besöka nöjesparker och gå på fest. Vidare led man med den äldre befolkningen som drabbades värst av viruset och uttryckte oro över hur corona har påverkat samhället i stort. Samtidigt har pandemin fört med sig flera positiva företeelser: mer tid med familjen, minskad stress och press både i skolan och socialt och mer tid att reflektera över vad som är viktigt i livet. Hur man upplevde de förändringar i vardagen som pandemin förde med sig skiljde sig mellan olika barn. Det gjorde även upplevelsen av distansundervisning för gymnasieungdomar och hur man förhöll sig till restriktioner och rekommendationer.

Antalet barn och ungdomar som medverkade i studien är relativt litet och urvalet är inte representativt för den generella populationen med avseende på geografi och socioekonomisk status. Slutsatserna från studien kan följaktligen inte generaliseras till alla barn och ungdomar i Sverige. Barnen som medverkat i studien har dock delat med sig av väl genomtänkta och insiktsfulla tankar om deras upplevelse av pandemin. Studien erbjuder således flertalet unika perspektiv på hur det är att vara ung i en pandemi.

Inledning

Under våren 2020 genomförde forskargruppen Chap en studie där barn och unga mellan 4 och 18 år fick dela med sig av sina tankar och reflektioner om den då nya coronapandemin. Syftet var att undersöka om de påverkades av pandemin, om även små barn kunde ge meningsfulla svar om pandemin och hur barn och ungdomars behov av information om pandemin såg ut. En tydlig slutsats var att barn i hög grad hade påverkats av pandemin, trots att de i de flesta fall inte löper någon risk att drabbas av allvarlig sjukdom till följd av viruset och att man i Sverige beaktat ungas långsiktiga hälsa genom att hålla förskolor och grundskolor öppna.

Ett år senare, våren 2021, genomförde Chap en uppföljande undersökning. Under denna tid var vaccineringen av prioriterade grupper i gång, restriktioner om deltagande i organiserade aktiviteter för barn och unga hade lättats och gymnasieungdomar hade gradvis börjat återgå till undervisning på plats.

Samtidigt började en tredje våg av smittspridning i Sverige. Belastningen på hälso- och sjukvården var hög. Rekommendationer och restriktioner gällande avstånd, hemarbete, begränsade öppettider på restauranger, inställda evenemang och stängda museer, nöjesparker och offentliga platser hade blivit vardagsmat för de flesta.

Frågor om när pandemin skulle ta slut hade ställts otaliga gånger och lika många gånger hade olika scenarier och uttalanden om en återgång till det normala skjutits fram.

De yngsta deltagarna i studien, som var 4 år våren 2021, hade vid denna tid levt en fjärdedel av sina liv under en pandemi. 16-åringarna hade snart gått klart ett år på gymnasiet utan att någonsin ha varit i skolan under normala förhållanden. 18-åringarna hade fått förlika sig med att även deras studenttid inte skulle bli som förväntat. Och så vidare och så vidare.

Frågan var vid det här laget knappast *om* barn och unga har påverkats av corona, utan snarare *hur*. Hur hade deras syn på corona förändrats sedan pandemins start? Och hur kommer deras upplevelser av pandemin att påverka deras framtida liv?

I denna rapport redovisas resultatet från undersökningen utförd våren 2021 med syftet att lyfta fram barns och ungas röster om corona ett år in i pandemin.

Metod

Webbenkät

För att undersöka vad barn och unga tänkte om corona ett år in i pandemin användes en anonym webbenkät på sidan barnochungaomcorona.se

Enkätens innehåll varierade lite beroende på deltagarnas ålder: ungdomar mellan 15 och 18 år fick besvara den mest utförliga enkäten med totalt 26 frågor (inklusive bakgrundsfrågor) varav 10 var öppna frågor. Barn mellan 10 och 14 år fick besvara 23 frågor varav 9 var öppna frågor och barn mellan 4 och 9 år fick besvara 16 frågor varav 7 var öppna frågor.

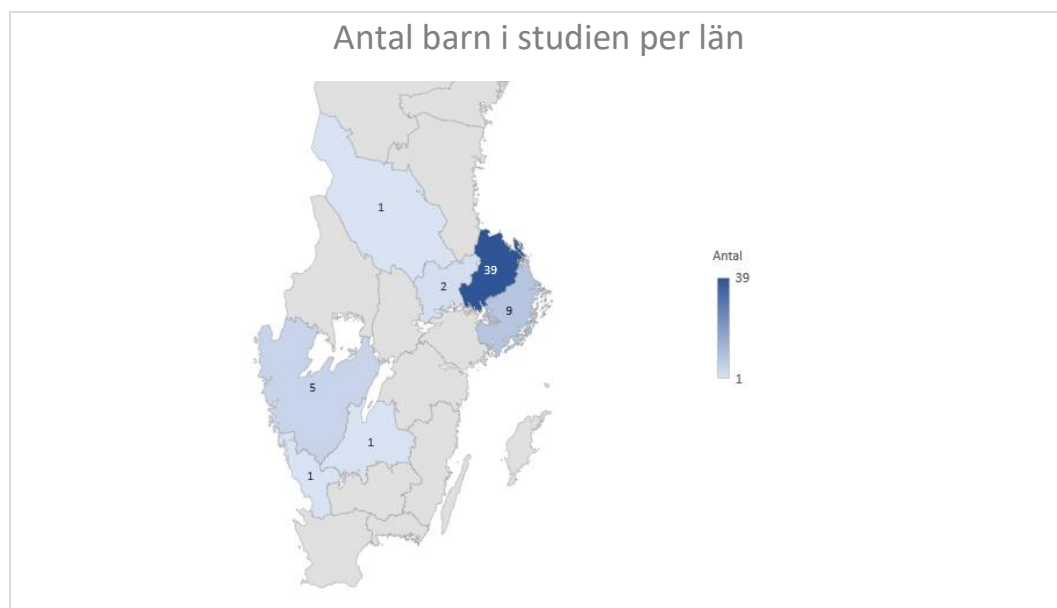
Barnen uppmuntrades att fylla i enkäten tillsammans med en förälder. Utöver enkäten innehöll hemsidan även länkar till informationsmaterial om covid-19.

Öppna frågor som samtliga åldersgrupper svarade på inkluderade ”Vad är det bästa med corona för dig?”, ”Vad är det sämsta med corona för dig?”, ”Finns det något med corona som du är orolig för?” och ”Vad vill du göra när corona är slut?”. De äldre barnen och ungdomarna fick även svara på frågor om hur det är i skolan under pandemin.

Flervalsfrågorna var mestadels bakgrundsfrågor. De äldre barnen och ungdomarna fick även ange hur stor tilltro de hade till olika aktörer som förmedlar information om corona.

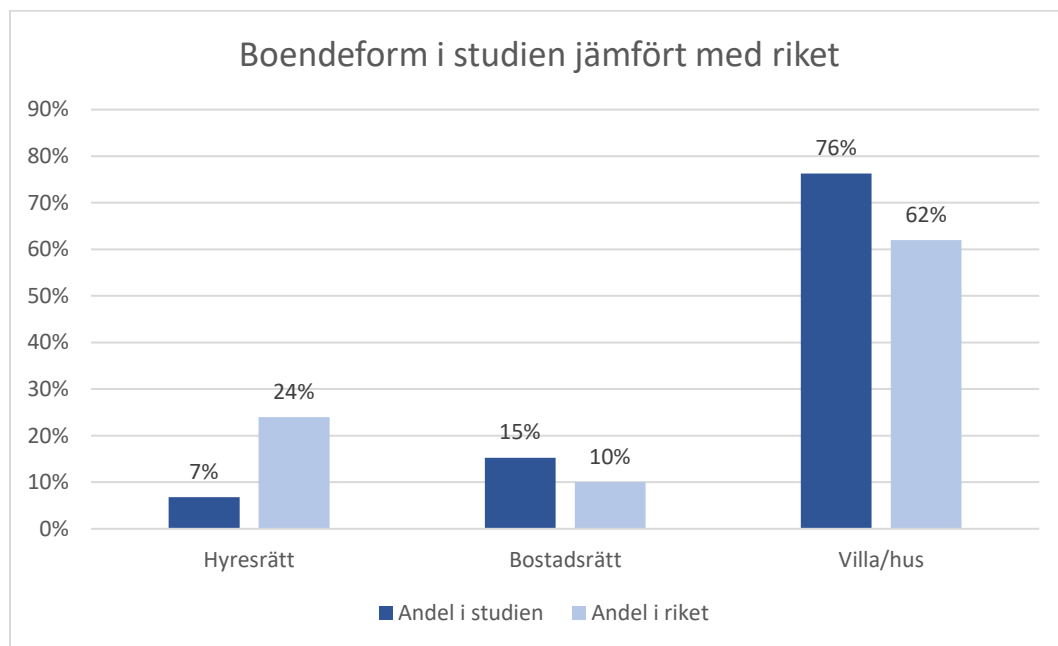
Deltagare i studien

Barnen och ungdomarna som deltog i studien var mellan 4 och 18 år gamla. Totalt påbörjade 110 barn och unga enkäten och angav sin ålder. Men endast 59 av dem gav tillräckligt mycket ytterligare information och svar för att ge underlag för dataanalyser. Av dessa deltagare var 22 mellan 4 och 9 år, 24 mellan 10 och 14 år och 13 mellan 15 och 18 år. Könsfördelningen var jämn – 53 % var flickor, 44 % var pojkar och 2 % identifierade sig inte som något av de två könen. En klar majoritet av barnen kom från Uppsala, följt av Stockholm och Västra Götaland, men även enstaka barn från andra län deltog i studien.

Figur 1: Antal barn från respektive län som deltog i studien.

För att få en uppfattning om deltagarnas socioekonomiska status ställdes en fråga om boendeform; om man bor i villa eller hus, lägenhet som man hyr eller lägenhet som man äger. Generellt sett har de som bor i hyreslägenhet lägre inkomst än de som bor i lägenhet som de äger. De som bor i hus eller villa har högst inkomst (SCB, 2017). Jämfört med alla barn mellan 10 och 19 år i riket så bor en större andel av barnen i studien i hus eller villa och färre bor i hyreslägenhet. Detta kan indikera att barnen i studien kommer från bättre socioekonomiska förhållanden än ett representativt urval av barn i Sverige.

Figur 2: Andelen av barnen i studien jämfört med andelen av 10 och 19 åringar i riket som bor i hyresrätt, bostadsrätt respektive villa/hus (SCB 2020).

Antalet barn i studien är relativt litet och urvalet är inte representativt för den generella populationen med avseende på geografi och socioekonomisk status. Slutsatserna från studien kan således inte generaliseras till alla barn och unga i Sverige.

Analys

Efter att barnens enkätsvar samlats in analyserades de öppna frågorna med hjälp av kvalitativ innehållsanalys. Svaren kodades och koderna samlades sedan ihop till större kategorier vilka i sin tur samlades i övergripande teman. Dessa teman redovisas i tabellform nedan och beskrivs sedan tillsammans med citat från barnen. Vidare redovisas flervalsfrågorna som ställdes till de äldre barnen och ungdomarna som andelen av barnen och ungdomarna som har svarat på de olika alternativen.

Resultat: Barns och ungas tankar om corona

Resultat av kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på samtliga öppna frågor redovisas i Tabell 1 och 3. Nedan redovisas innehållet i de olika teman som vi identifierade under analysen.

Distansundervisning på gott och ont

För gymnasiestudenter har pandemin inneburit stora förändringar i skolgången då undervisningen tidvis har bedrivits mer eller mindre på distans. I ungdomarnas svar framkommer flera perspektiv på hur distansundervisningen har påverkat skolresultaten, den psykisk hälsan och det sociala umgänget.

Vissa upplevde ökad stress och att skolarbetet påverkades negativt:

Det är svårt för skolan att examinera oss. Alla prov och förhör blir intryckta på veckorna i skolan medan vi inte gör mycket alls på distans. Det är svårare att koncentrera sig hemma än vad det är i skolan. Man får inte samma kontakt med läraren och ämnet vilket klart har påverkat mina betyg den här terminen. (18, Uppsala)

Även det sociala livet påverkades negativt. Speciellt för de som börjat gymnasiet under pandemin och inte fått möjlighet att lära känna klasskamraterna ordentligt. Att tillställningar som insparkefester, baler och avslutningar ställdes in bidrog också till att minska den sociala samhörigheten i skolan:

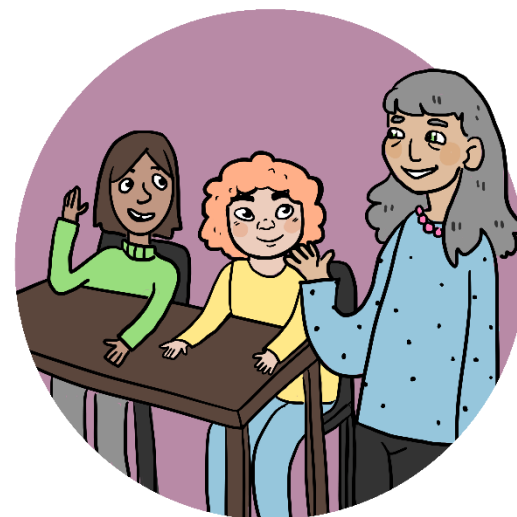
Vi har distans var 3:e vecka vilket funkade. Men man märker att det inte är kul för det märks att man knappt känner varandra (17, Uppsala)

Andra upplevde däremot att distansundervisningen minskade stress och bidrog till en förbättrad psykisk hälsa. Både minskad stress över skoluppgifter, minskad social press och minskad stress för smittspridning lyftes fram i svaren.

(Bästa med corona) Att jag fick vara hemma med hemstudie under stressig period i skolan för då hann jag med mer. (18, Uppsala)

(Bästa med corona) Det bästa är att vi har distansskola var tredje vecka. Jag bor långt från skolan och har med distansskolan fått en bättre sömn. Det känns även som en ökad psykisk paus från det sociala, vilket är skönt för mig. (18, Uppsala)

Vi i ettan hade ingen distans innan jullovet, men efter lovet har vi haft var tredje eller varannan vecka. Det har varit lite tråkigt att inte träffa vänner, men har upplevt att jag mått bättre psykiskt under distansundervisningen. Jag har även upplevt stress i skolan när vi inte haft distansundervisning när jag behövt vara i kontakt med många människor, t.ex. i matsalen. Även fast jag bär munskydd i skolan så har detta varit ett moment som jag upplevt varit jobbigt. (17, Uppsala)

Att växla mellan distansundervisning och undervisning på plats upplevdes som positivt av vissa:

Jag har fått en öppnare syn på livet och har kunnat få en mer varierad vardag i och med att vi ibland varit hemma och ibland i skolan. Det har varit lite skön omväxling med det oberäkneliga istället för en vardag helt som man förväntar sig den. (18, Uppsala)

Sammantaget skiljer sig upplevelsen av distansundervisningen åt mellan olika individer. Vissa drabbas hårt av de minskade sociala kontakterna under distansundervisningen medan andra tycker det är skönt att få en paus från det sociala. Vissa tycker att det är svårt att koncentrera sig på skolarbetet hemma, andra tycker att de får mer gjort hemma än i skolan och så vidare.

När vi funderar på hur vi kan använda lärdomar från pandemin för att utveckla samhället framöver, bör vi kanske ta med oss att det sannolikt föreligger lika stora individuella skillnader i hur den traditionella skolgången upplevs av olika ungdomar.

Många vuxna har under pandemin upplevt fördelarna med distansarbete och funderar på hur kontorstid och hemarbete kan kombineras i framtiden. Kanske bör samma funderingar föras gällande undervisningen i gymnasiet?

Coronaanpassningar i grundskolan

Hur har yngre barn och ungdomars skolgång påverkats av pandemin då? Till skillnad från många andra länder har grundskolor i Sverige hållits öppna under hela pandemin och coronaanpassningar i skolan har främst märkts av i form av ändrade rutiner; till exempel mindre elevgrupper, nya regler på rasten och i matsalen samt ökad hygien genom handtvätt och användning av handsprit:

Ganska bra. Men vi får inte vara i blandade grupper längre och jag har fått byta lärare därför, det är inte bra. Och dom har tagit bort knäckebröden i bamba, det är inte bra. (11, Västra Götaland)

Fler regler om att tvätta händerna, att hålla avstånd och att fler varit sjuka. Inte så många lunchar samtidigt, så det blir mer mat och ro. (10, Uppsala)

Man vittnar också om ökad frånvaro hos både elever och lärare, vilket ibland har gjort det svårare att hänga med i undervisningen:

Många lärare sjuka, många vikarier. Svårare i skolan när inte lärarna har varit där. (10, Uppsala)

Att så fort man känner sig lite förkyld så kan man typ inte vara i skolan på en vecka. Och då kan man inte träffa vänner och hamnar efter i skolarbete. (11, Uppsala)

Livet på paus

Efter ett år av inställda tillställningar, begränsade sociala kontakter och coronaanpassade aktiviteter tycks en nästintill universell känsla vara att tiden går utan att något händer. Många ungdomar lyfter fram inställda aktiviteter och evenemang som en av de sämsta sakerna med corona. Vardagen är mindre händelserik och det blir svårare att umgås med vänner och skapa nya kontakter. För de yngre barnen har inställda aktiviteter och stängda lekland, badhus och nöjesparker inneburit en mer enformig och tråkig vardag. Livet har satts på paus helt enkelt.

Det har varit väldigt tråkigt för att man har inte kunnat göra saker, t.ex. gå på träningar lika mycket, inte vara i skolan lika mycket, inte så mycket aktiviteter och träffa så många. (11, Västra Götaland)

(Sämsta med corona) Att världen har "tagit en paus" och man inte kan göra nånting, och att folk dör. (12, Uppsala)

Massa saker har blivit inställda som träningar, konserter osv. Det är extra jobbigt nu när jag har börjat gymnasiet och vår inspark och alla fester för att lära känna varandra har blivit inställda. Sen kan man inte heller resa någonstans eller gå på festivaler (17, Uppsala)

Frustrationen över denna upplevelse framkommer tydligast bland de äldre ungdomarna. Medan de yngre barnen främst upplever den mer begränsade vardagen som "trååkig" finns bland de äldre ungdomarna en mer existentiell besvikelse – en tid i livet som man hade förväntat sig skulle vara händelserik och fylld med nya möjligheter, nya vänner, fester, resor och annat, passerar utan att man har möjlighet att ta tillvara på den.

Milstolpar som studenten, baler och insparkefester ställs in eller pandemianpassas. Fester och möjligheter att hitta nya vänner begränsas. Det är svårare att hitta jobb och att planera nästa steg i livet blir omöjligt när framtiden är så oviss.

När ungdomarna reflekterar över vad de vill göra när corona är över, är att gå på konsert, bio, fester och fritidsaktiviteter återkommande svar. Även att umgås i större sällskap och träffa nya vänner nämns av många. Framför allt bland de äldre ungdomarna framkommer en vilja att ta igen för förlorad tid och göra saker som hör ungdomsåren till.

(När corona är slut) Resa, gå på festivaler och gå på fester. Jag har missat mycket under min gymnasietid och vill ta igen det. (17, Uppsala)

(När corona är slut) Börja träffa främlingar igen, saknar att ha möjligheten att gå utanför min kompis grupp och skaffa vänner. Jag vill även åka runt mer i Sverige, som man inte har fått gjort nu. Saknar även de enkla sakerna som att gå i affären med min mamma, vilket man inte ska göra nu. (18, Uppsala)

Att aktiviteter och evenemang ställs in under pandemin upplevs dock inte enbart som negativt; ett år in i pandemin tycker en del ungdomar fortfarande att det är skönt att slippa vissa tillställningar och kunna stanna hemma utan "fomo" (fear of missing out):

(Bästa med corona) Lyckades slippa undan väldigt ångestframkallande events. (17, Uppsala)

(Bästa med corona) Att man kan vara hemma med gott samvete (17, Stockholm)

En mindre händelserik vardag har även gett mer tid till existentiella reflektioner:

Det är läskigt med något så okontrollerbart som ger så många förhinder för oss i våra liv. Samtidigt har det gett många en chans att utvecklas och ta sig tid att fundera över livet. (18, Uppsala)

Vissa ungdomar uttrycker även oro för hur det kommer bli att återgå till det normala efter att ha levt i en pandemianpassad vardag under så lång tid – så kallad ”fona” (fear of normal):

(Sämsta med corona) Att det pågått så länge och man behöver gå tillbaka till det vanliga igen, känns som van vänjer sig vid att inte utmana sig själv, är inte bra. (18, Uppsala)

Även de yngre ungdomarna och barnen såg den förändrade vardagen från flera perspektiv. Trots att ordet tråkigt var vanligt förekommande i beskrivningar av livet under pandemin är inställda aktiviteter inte bara negativt – att få vara hemma mer och umgås mer med familjen lyfts fram som några av de bästa sakerna med corona i en del av svaren:

Det bästa med corona är att jag har fått mer tid med min mamma för att hon jobbar hemma nu. (12, Uppsala)

(Bästa med corona) Stanna hemma och kolla på TVn. (5, Stockholm)

Att föräldrarna är hemma mer under pandemin kommer både med för och nackdelar. Mindre ensamt lyfts fram som en negativ aspekt av vissa barn:

(Bästa med corona) Att pappa inte behöver åka iväg på tjänsteresor. Fast ibland lite jobbigt om både mamma och pappa jobbar hemifrån för då är det inte lika lätt att ha kompisar hemma när jag är klar med skolan. Och det är inte lika lätt att sjunga högt ensam i huset. (12, Uppsala)

När pandemin är över längtar många av barnen efter att gå på nöjesparker, lekland och badhus och få leva mer som vanligt:

Jag har en hel lista! Shoppa, sova hos mormor, gå på lekland, gå på bio, gå på jumpyard, ha kalas på lekland, baka med mormor, bo på hotell med mamma. (10, Stockholm)

(När corona är slut) Gå på nöjesparker, träffa släkten och göra det vanliga. (8, Stockholm)

Att förhålla sig till restriktioner och åtgärder

Under pandemin har vi alla tvingats förhålla oss till olika regler och restriktioner. Många barn och ungdomar lyfte fram åtgärder som inställda aktiviteter, att inte få träffa äldre, inställda resor och social distansering som det sämsta med pandemin. Samtidigt visade många förståelse för syftet med åtgärderna och reflekterade över hur det egna och andras agerande kan påverka smittspridningen. Många oroade sig för en ökad smittspridning och ville bidra till att minska denna. Trots att det kan vara jobbigt och tråkigt.

Det är bra med skydd mot smittan men skydden är jobbiga. T ex att hålla avstånd. (12, Uppsala)

Tycker de blir jobbigare för folk har svårare att acceptera regler nu och därför är det svårare för mig som ungdom att hänga med mina vänner utan att de leder till någon smittspridning. Och vill samtidigt kunna ha en ungdom (15, Uppsala)

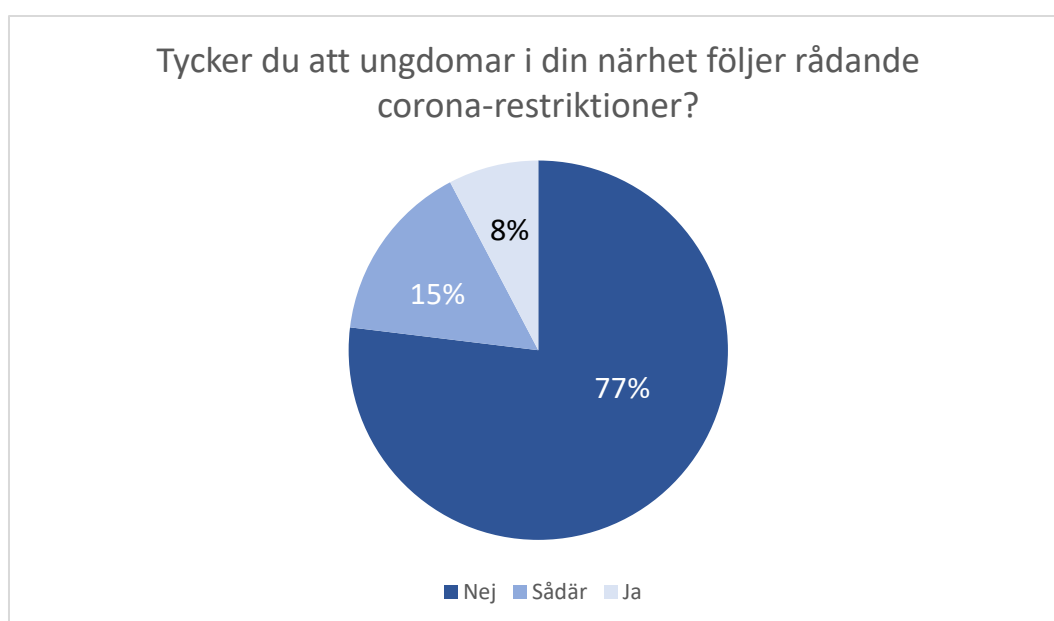

Vissa barn reflekterar kring hur de förhåller sig till rekommendationerna jämfört med andra. Man kan till exempel tycka att det är jobbigt att andra inte verkar bry sig om restriktionerna lika mycket som en själv. Att ens föräldrar förhåller sig till restriktionerna på ett annat sätt än kompisarnas föräldrar kan också vara jobbigt.

Tråkigt att jag inte har fått lov att övernatta hos kompisar. Många av mina klasskompisar övernattar hos varandra, men mina föräldrar tyckte inte att det var en bra idé när det var mycket smitta. (12, Uppsala)

Att jag vill att det ska försvinna. Och att alla är dåliga på att följa coronaregler, om alla hade gjort det skulle inte pandemin vara kvar. (9, Uppsala)

När ungdomarna tillfrågades om huruvida de tycker att andra ungdomar i deras närhet följer restriktionerna uppgav 77 % att de inte tycker det.

Figur 3: andel av ungdomarna som svarat ja, nej respektive sådär på frågan "Tycker du att ungdomar i din närhet följer rådande corona och restriktioner?".

Skillnader i hur noggrann man är med att följa råd och restriktioner blir speciellt tydliga i skolan. Hos vissa barn och ungdomar leder bristfällig följsamhet bland skolkamraterna till stress och oro för att smittas. Vidare kan förutsättningarna i skolan ibland göra det svårt att följa rekommendationerna. Till exempel för att det är trångt i lokalerna eller att obligatoriska prov skapar incitament att gå till skolan trots att man har symptom.

(Om skolan) Trångt, inte ens nära coronasäkert. Det är omöjligt att hålla avstånd, och även när det går så håller inte folk avstånd. Stressigt att gå till skolan eftersom risken är så hög att man blir smittad då man sitter tätt i klassrum med dålig ventilation under lång tid. (17, Uppsala)

Jag använder munskydd på skolan. Jag är nästan den enda. (10, Uppsala)

Det har varit lite spridningar och de är svårt att följa coronareglerna. Speciellt när NP varit ändå och du som elev känt att du måste komma (15, Uppsala)

Skillnader i inställning till restriktioner och åtgärder existerar inte bara barn och ungdomar emellan – bland de äldre ungdomarna uttrycktes även missnöje över regeringens och folkhälsomyndighetens agerande under pandemin:

Jag har blivit förvånad över hur staten och FHM tänker angående att börja öppna upp landet igen, då det i min åsikt vore bättre om man väntar ut smittspridningen och vaccinationen ordentligt innan man börjar öppna upp igen. (17, Uppsala)

(Sämsta med corona) Statens sätt att hantera corona. Att börja lätta på restriktioner redan i juni känns fel då inte ens 50% av befolkningen är vaccinerad och att detta har ganska stora risker att leda till en fjärde våg. (17, Uppsala)

När ungdomars förhållningssätt till restriktionerna har diskuterats i samhällsdebatten och i media har det ofta varit utifrån narrativet att ungdomar är obrydda, oförsiktiga och inte tar viruset på allvar. Vår undersökning belyser det faktum att ungdomar är en heterogen grupp som förhåller sig till restriktionerna på olika sätt. Skillnader i förhållningssätt och följsamhet kan skapa friktion både ungdomar emellan och mellan ungdomar och andra aktörer.

Oro för och längtan efter släkt och äldre

Att relationen till äldre släktingar är en betydelsefull del av barns och ungas liv framkommer tydligt i svaren. Rekommendationen om att inte träffa äldre har inneburit att kontakten med äldre släktingar har minskat under pandemin, vilket upplevs som dåligt och tråkigt av barn i alla åldrar, men framför allt av de yngre barnen.

Det sämsta är att mina äldre släktingar har typ isolerats och jag har inte kunnat träffa dem. (12, Uppsala)

Jobbigt för man kramar inte ens farmor och farfar så mycket längre (10, Uppsala)

Att få träffa äldre släktingar igen står högt på listan över saker man vill göra när pandemin är över.

Jag ska sova över hos farmor och farfar och mysa med kusinerna (10, Uppsala)

Oro för sjukdom och död hos äldre var påtaglig i alla åldersgrupper. Även de yngsta barnen hade en klar uppfattning om att de äldre är de som löper störst risk att fara illa vid sjukdom. Framför allt är man orolig för sina äldre släktingar, men även den äldre befolkningen i allmänhet.

Jag är orolig för att mormor eller farmor ska dö, alla gamla, fast inte pappa för han är inte så gammal (9, Dalarna)

Längtan efter att resa

Svar om fördelarna med minskad miljöpåverkan förekom, precis som i vår tidigare undersökning, men inte i den överväldigande utsträckning som svar rörande viljan att resa. När barnen och ungdomarna fick svara på frågan om vad de vill göra när corona är över var ”resa” ett ständigt återkommande svar i alla åldersgrupper. Inställda och uteblivna resor var även vanligt förekommande svar på vad som är det sämsta med corona. Miljömedvetenhet till trots, tycks alltså reselängtan vinna över flygskammen även hos en del av generation Greta.

(Bästa) Det är inte lika många flyg. (10, Uppsala)

(Oro) Att de som har corona ska dö och att jag inte ska kunna åka till Grekland nästa år. (9, Uppsala)

Vaccin är bra, men spruta läskigt

Under våren 2021 var vaccinationen mot Covid-19 i full gång och i slutet av maj hade drygt 40 % av befolkningen över 12 år fått minst en dos vaccin (Folkhälsomyndigheten 2022). Detta präglade barn och ungdomars tankar om pandemin. Att de flesta i riskgrupp fått två vaccindoser bidrog till minskad oro för död och sjukdom hos äldre släktingar. Vaccinet bidrog också till en ökad framtidsoptimism och hopp om att saker och ting snart skulle kunna återgå till det normala.

Jag tycker att det har varit ett jobbigt år eftersom mitt band inte har kunnat haft några konserter och att min familj inte har kunnat träffats med släktingar men jag tror att vaccineringen är på god väg och att det kommer lösa sig och bli bra. (12, Uppsala)

Också små barn kan ha en uppfattning om vaccins roll i att bekämpa pandemin. Även om detaljerna kanske inte är helt klarlagda:

Människor med vita jackor och som håller blå och gröna saker, eller vilken färg som helst, i glas kanske kan döda viruset. (5, Stockholm)

Huruvida barn skulle vaccineras eller inte var något en del barn funderade över. Trots att många hade positiva tankar om vaccinet var det inte alla som såg fram emot att själva få sprutan. Redan innan beslut om vaccinering av barn hade fattats oroade sig vissa yngre barn för det obehagliga sticket:

(Oro) Sprutorna, jag vill inte ta någon spruta. (8, Västra Götaland)

Corona ur ett samhällsperspektiv

Utöver reflektioner kring hur pandemin har påverkat den egna livssituationen är det flera ungdomar som funderar över effekterna pandemin har haft på samhället i stort. Ämnen som ekonomi, demokrati och jämlikhet tas upp.

Det har haft så hemska många fler och värre konsekvenser än man trott, inte endast gällande folks hälsa (ex. Fattigdom, korruption, ökat våld mot kvinnor mm.) + Folk i Sverige tar det inte seriöst nog. (17, Uppsala)

Pandemin tog fram det värsta i många stater, förvärrade redan dåliga situationer, backade så mycket av världens framgångar gällande ex fattigdom och jämställdhet, och så extremt många dog. (17, Uppsala)

(Oro) Att nära och kära ska drabbas ekonomiskt eller dö, att vissa konspirerar emot det vilket har lett till mer av ett tvivel gentemot samhället och regeringen. (18, Uppsala)

Man reflekterar även över de positiva konsekvenserna som pandemin fört med sig, till exempel att sjukvården uppmärksammas mer och att spridningen av andra sjukdomar minskar.

(Bästa) Att vi som samhälle faktiskt börjat inse hur viktig och bra vår sjukvård är och att vi behöver lägga fler resurser på den. (17, Uppsala)

Funderingar om samhällsekonomin och branscher som påverkats kraftigt av pandemin förekommer också och kan ibland resultera i känslor av oro och ångest:

(Sämsta) Att teatrarna är stängda. Inte bara att det är otroligt tråkigt att inte få gå på teater och konserter utan också att jag ständigt går runt med lite oro för hur branschen ska klara sig. Det här har lett till att jag drömmer mer mardrömmar. (14, Uppsala)

Barn och ungdomar i alla åldrar reflekterar även över den sjukdom och död som pandemin orsakat och känner sympati för dem som drabbats:

(Sämsta) Att folk förlorar sina älskade (17, Stockholm)

(Sämsta) Att människor dör, jag tycker inte det är roligt (6, Halland)

Långtidscovid

I vår undersökning förekom svar från två barn som drabbats av postcovid. Tydligt utmärkande i svaren från barnen som drabbats av postcovid är att de är helt centrerade kring den egna sjukdomen. Till exempel beskrivs corona på detta sätt:

Fruktansvärd sjukdom som förstört mitt liv. (10, Jönköping)

(Sämsta) Allt. Jag är sjuk, saknar vänner och skola o allt möjligt. (11, Västra Götaland)

Svaret på frågan om vad som är det sämsta med corona var tydligt för dessa barn – allt. Det är jobbigt att vara sjuk och dessutom påverkas skolgången och det sociala sammanhanget. Vidare orsakar ovissheten kring när man kommer att bli frisk igen stor oro. Man brukar säga att den som är sjuk endast har en önskan och detta gäller även dessa barn:

(När corona är slut) Bli frisk och få vara som jag var innan jag blev sjuk. (10, Jönköping)

Oviss framtid

Funderingar kring när och hur vi kan börja leva som vanligt igen har förekommit ända sedan pandemins start. I takt med att mer och mer tid passerat och fler och fler gissningar om pandemins slut visat sig vara felaktiga, har ovissheten om framtiden växt allt större. Kommer det *någonsin* att bli som vanligt igen? Bland barnen och ungdomarna fanns en påtaglig oro för nya virusmutationer, ökad smittspridning och att pandemin kanske aldrig tar slut. Eller i alla fall kommer att pågå under en lång tid framöver.

(Oro) Att det ska komma mutationer och sånt. (12, Uppsala)

Att det aldrig ska ta slut. (10, Uppsala)

Med tanke på hur läget ser ut i Sverige så är det väldigt troligt att mina syskon som fortfarande har långt kvar tills de kan få vaccin blir smittade. Jag är även orolig över att läget i Sverige inte kommer förbättras på länge och att ännu fler kommer dö. (17, Uppsala)

(Oro) Att det aldrig kommer försvinna och att min student kommer bli förstörd, även hur själviskt det än låter. (18, Uppsala)

Andra är mer optimistiska och tror att pandemin, med vaccinens hjälp, snart kommer att vara över:

Det har varit länge, det är ju ändå ett virus. Jag tycker det är bra att det finns ett vaccin, så det inte blir så länge till. (10, Uppsala)

Jag tänker att corona aldrig ska komma tillbaka, när alla har fått vaccin (6, Halland)

I den tidigare rapporten framkom att yngre barn tenderar att förhålla sig till coronaviruset som en slags osynlig sagofigur. Detta speglas i de yngre barnens syn på framtiden och pandemins slut. Precis som ett monster kan dödas i en saga hoppas man att corona ska bekämpas och försvinna för all framtid.

Att det ska försvinna! Att det som kan ta bort corona ska komma nu! (6, Uppsala)

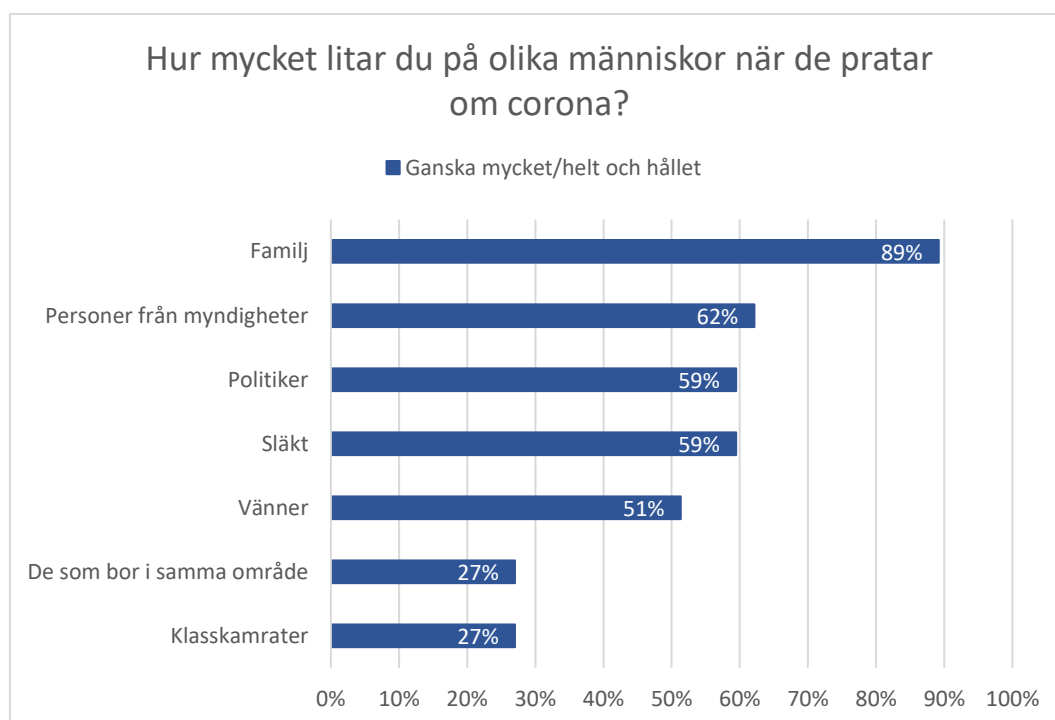
Att corona ska försvinna till en annan värld. Jag är trött på corona. (4, Uppsala)

Vi är nog många som önskar att corona kunde försvinna till en annan värld. Men, som ett av barnen klokt påpekade som svar på frågan ”Vad vill du göra när corona är slut?”, kommer vi, oavsett hur pandemin utvecklar sig, sannolikt att leva med coronaviruset lång tid framöver:

PS corona kommer inte att ta slut, men pandemin kommer att ta slut. (9, Uppsala)

Barn och ungdomars tillit till information

När det gäller information om corona hade barnen och ungdomarna störst tillit till den egna familjen. De hade även relativt stor tillit till politiker och myndigheter.

Figur 4: Andel av ungdomarna som angett att de litar ”ganska mycket” eller ”helt och hållet” på olika människor när de pratar om corona.

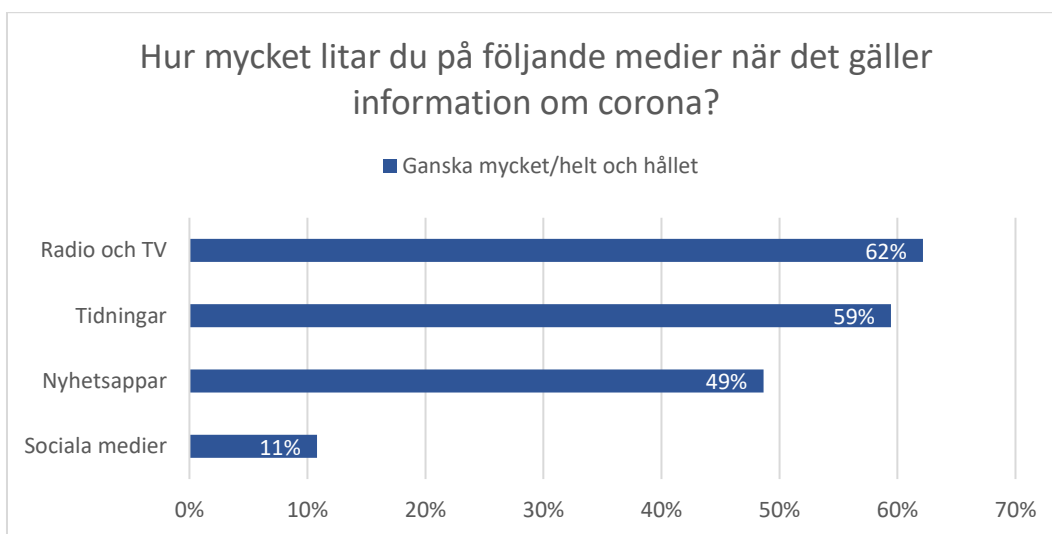
När ungdomarna själva får kommentera myndigheternas kommunikation om corona framkommer att en del ungdomar anser att kommunikationen gentemot unga är bristfällig. Det kan till exempel handla om att majoriteten av nyheterna som ungdomarna tar del av främst är riktade till vuxna, medan information om fritidsaktiviteter, skola och andra ämnen

som specifikt rör ungdomar saknas eller inte når fram till dem. Ett ytterligare perspektiv som lyfts är att myndigheter inte i tillräcklig grad involverar unga i olika beslut som berör dem.

Inte så bra. Känns som att man bara hör nyheter som är till vuxna och allmänheten men inte specifikt till ungdomar. Det gör att vi ofta inte vet hur eller vad som ska hända med våra aktiviteter. Sen om de säger något till oss så är det inte så ofta det nåt fram till oss. (17, Uppsala)

Jag upplever att myndigheter och regeringen kommunicerar UT mycket information till ungdomar, men inte frågar oss vad vi tycket om olika saker när det kommer till olika beslut. (17, Uppsala)

Gällande vilka typer av medier barnen och ungdomarna har förtroende för, låg traditionella nyhetsmedier och nyhetsappar högst. Medan förtroendet för information från sociala medier låg klart lägst – endast 11 % angav att de litade ”helt och hållet” eller ”ganska mycket” på information på sociala medier som TikTok, Snapchat och Facebook.

Figur 5: Andel av ungdomarna som angett att de litar ”ganska mycket” eller ”helt och hållet” på olika medier gällande information om corona.

Diskussion

Generation Greta och längtan efter att resa

Det internationella resandet har påverkats drastiskt av coronapandemin. Resebarometern, som årligen tas fram av UD, Europeiska ERV och Vagabond för att undersöka svenskarnas resvanor, visade att semesterresor till utlandet minskade med 84 % under 2020 (Europeiska ERV, 2021). I rapporten om barns och ungas tankar om pandemin från 2020 uppmärksammades att många barn och unga såg det minskade resandet, och den minskade negativa klimatpåverkan som detta innebar, som det bästa med pandemin. Detta kan anses vara i linje med vad som förväntas av "Gretas generation", som värderar frågor om klimat och miljö högt.

Hur har då ytterligare ett år av reseavrådan, stängda gränser och inställda resor påverkat attityderna? Resebarometern konstaterar att trenden om att vilja minska sitt resande till förmån för klimatet har vänt i samband med pandemin – eller med andra ord: "Flygskammen har avtagit eftersom reselängtan har ökat" (Europeiska ERV, 2021). Gäller detta även Gretas generation? Ja, enligt vår undersökning verkar det faktiskt så.

Långtidscovid drabbar få barn, men de finns

Barn som blir sjuka i covid-19 drabbas i de allra flesta fallen endast av lindrig sjukdom. Rapporter om långvariga symptom efter genomgången infektion, så kallad postcovid, har dock förekommit även hos barn.

Kunskapsläget om postcovid är svagt i allmänhet och för barn i synnerhet. Symptomen kan variera mellan olika individer och över tid för en och samma individ. Vanliga symptom inkluderar besvär med lungfunktion, hjärntrötthet och smärta (Socialstyrelsen 2021).

Statistik från Socialstyrelsen visar att 288 barn diagnosticerats med postcovid eller liknande diagnoser, mellan oktober 2020 och december 2021 (Socialstyrelsen 2022). De barn som drabbats må vara få till antalet, men påverkan på deras livskvalitet är stor visar även denna undersökning. Deras situation är därför viktig att belysa.

Tillit och information

Jämfört med undersökningen i början av pandemin har förtroendet för myndigheter förändrats. I början av pandemin uppgav 80 % av barnen att de litade "helt och hållet" eller

”ganska mycket” på myndigheter, jämfört med 62 % ett år in i pandemin. Jämförelsen bör tolkas med försiktighet då underlagen till studierna inte är helt jämförbara. Men förändringen ligger i linje med den allmänna förändringen i förtroende för Folkhälsomyndigheten, som enligt en rapport från SOM och institutet sjunkit från 81 % 2020 till 65 % 2021 (SOM och institutet 2021).

Avslutande ord

Ett år in i pandemin tycks en nästintill universell känsla bland barn och unga vara att man är less – less på restriktioner, less på osäkerhet och less på att inget händer. Och livet har satts på paus. Vidare tycker man synd om de äldre som har drabbats värst av viruset. Man oroar sig för hur corona har påverkat samhällsutvecklingen och man längtar efter en mer normal vardag och att få göra allt som man inte har fått göra de senaste åren igen.

Samtidigt finns flera positiva aspekter av pandemin, bland annat mer tid med familjen, mer tid för reflektion och minskad stress och press socialt och i skolan. Det framkommer också tydligt att barn inte är någon homogen grupp. Det finns stora skillnader i vad man tycker och tänker om pandemin. Vissa uttrycker att de börjar vänja sig vid den coronaanpassade vardagen och inte tänker så mycket på pandemin längre. Andra uppger att pandemin har förstört deras liv. Även när det kommer till hur man förhåller sig till åtgärder och restriktioner finns ett brett spektrum av åsikter. Skillnader individer emellan kan ibland orsaka friktion. Att upplevelsen av pandemin varierar mellan barnen implicerar att även återgången till en normal vardag kommer att upplevas olika av olika barn. Detta är viktigt att beakta då vi nu blickar mot, vad vi får hoppas vara, pandemins slut.

Referenser

- Europeiska ERV. 2021. *Resebarometern 2021: Så reste vi under coronaåret*. https://www.erv.se/contentassets/da75ad6d49eb4767af5db7a9fc3a30fc/resebarometern_och_2021.pdf (hämtad januari 2022).
- Folkhälsomyndigheten. 2022. *Statistik för vaccination mot Covid och 19*. https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd_och_beredskap/utbrott/aktuella_och_utbrott/covid_och_19/statistik_och_och_analyser/statistik_och_och_registrerade_och_vaccinationer_och_covid_och_19/ (hämtad januari 2022).
- SCB. 2017. *Låginkomsttagare bor ofta i hyresrätt*. https://www.scb.se/hitta_och_statistik/artiklar/2017/Laginkomsttagare_och_bor_och_ofta_och_i_och_hyresratt/ (hämtad januari 2022).
- SCB. 2020. *Statistikdatabasen, Antal och andel personer efter region, boendeform, ålder och kön*. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_HE_HE0111/ (hämtad januari 2022).
- Socialstyrelsen. 2021. *Postcovid – kvarstående eller sena symtom efter covid och 19*. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint_och_dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021_och_4_och_7351.pdf (hämtad januari 2022).
- Socialstyrelsen. 2022. *Statistik om Covid och 19*. https://www.socialstyrelsen.se/statistik_och_och_data/statistik/statistik_och_och_och_covid_och_19/ (hämtad januari 2022).
- SOM och institutet. 2021. *Myndighetsförtroende under coronapandemin*, https://www.gu.se/sites/default/files/2021_och_10/Myndighetsf%C3%B6rtroende%20under%20pandemin%202020_och_2021.pdf (hämtad januari 2022).

Illustrationer: Rebecca Karlén

Tabell 1. Teman 15–18 år

Distansundervisning på gott och ont	Minskad stress	Mindre stress i skolan
		Förbättrad psykisk hälsa pga distansundervisning
	Ökad stress	Stressigt när alla prov måste hållas under veckor med undervisning på plats
	Negativ påverkan på skolarbete	Svårt att koncentrera sig på distans
		Får sämre kontakt med lärare
	Negativ social påverkan	Känner inte klasskompisar bra pga distans
		Jobbigt att ha börjat gymnasiet på distans
		Sociala evenemang (bal/klassresa/skolavslutning) inställda
	Positiv social påverkan	Behöver inte socialisera
	Slipper pendla vid distansundervisning	Slippa pendla
	Allmänt dåligt	Dåligt med distansundervisning
		Distansundervisning är det sämsta med corona
	Allmänt bra	Distansundervisning är det bästa med corona
Kombinationen distans/skola är bra	Att växla mellan distansstudier/skola (bästa med corona)	
Livet på paus	Tråkigt med inställda aktiviteter/evenemang/begränsningar	Fritidsaktiviteter inställda (sämsta med corona)
		Konserter inställda
		Jobbigt att inte kunna umgås med vänner utan oro för smittspridning
		Svårt att få sommarjobb
		Orolig för att missa student
	Positivt med inställda aktiviteter/mer begränsad vardag	Umgås mer med familjen
		Mer tid hemma (bästa med corona)
		Inställda evenemang/aktiviteter (bästa med corona)
		Man får tid att reflektera och utvecklas
		Har börjat vänja mig

	Oro inför framtiden	Svårt att återgå till normal vardag sen
		Oro för att corona aldrig tar slut/blir som vanligt
	Längtan efter en mer händelserik vardag	Umgås med kompisar
		Träffa nya personer
		Gå på teater/konsert/festival
		Gå på bio
		Besöka butiker
		Gå på fest
		Gå på fritidsaktivitet utan restriktioner
		Hitta jobb

Att förhålla sig till restriktioner och åtgärder	Missnöje över åtgärder/följsamhet	Svenskar tar det inte seriöst nog
		Restriktionerna lättades för tidigt
		Folk är sämre på att följa restriktioner nu
		Otillräckliga politiska åtgärder
		Inte coronasäkert/svårt att hålla avstånd i skolan
		Förtroende för politiker/demokrati påverkas negativt
	Svårt att följa restriktioner	Svårt att stanna hemma pga symptom under nationella proven
	Stress/oro för smittspridning	Stress/oro över risk att smittas i skolan
		Oro för ökad smittspridning
		Jobbigt att inte kunna umgås med vänner utan oro för smittspridning
		Oro för att smitta andra
	Dåliga/tråkiga aspekter av restriktionerna	Social distansiering (sämsta med corona)
		Får inte resa (sämsta med corona)
		Inställda evenemang/aktiviteter (sämsta med corona)
		Anhöriga drabbas ekonomiskt
	Längtan efter en vardag utan restriktioner	Inte behöva tänka på restriktioner

Längtan efter att resa		Får inte resa (sämsta med corona)
		Resa (vad vill du göra när corona är slut)
Oro för och längtan efter släkt och äldre	Minskad kontakt med äldre skäktingar	Får inte träffa släkt
		Får inte träffa far- och morföräldrar
	Oro för sjukdom/död hos äldre och anhöriga	Orolig för sjukdom/död far- och morföräldrar
		Orolig för sjukdom/död familj
		Oro för äldre
	Längtan efter att träffa släkt	Träffa släkt
Corona ur ett samhällsperspektiv	Positiva effekter	Problem i sjukvården uppmärksammas
	Negativa effekter	Konsekvenserna för samhället har varit värre än förväntat
		Förtroende för politiker/demokrati påverkas negativt
		Negativ samhällspåverkan (minskad jämlikhet, ökad fattigdom)
		Pandemin gör att folk blir sjuka/dör
Oviss framtid	Oro för utveckling av corona	Oro för att corona inte kommer att försvinna
		Oro för ökad smittspridning
	Funderingar om pandemins slut	Tror att det är över snart
		Känns bättre nu pga vaccin

Tabell 2. Teman 10–14 år

Tema	Kategori	Kod
Resande	Längtan efter att resa	Vill resa när corona är slut
		Får inte resa (sämsta med corona)
	Bra att resandet minskade under corona	Minskat resande (bästa med corona)
Att förhålla sig till restriktioner och åtgärder	Missnöje över följsamhet	Ingen bryr sig om restriktioner i skolan
	Dåliga/tråkiga aspekter av restriktionerna	Tråkigt att inte träffa kompisar i andra klasser
		Svårare i skolan pga många lärare är sjuka/har vikarie ofta
		Får inte resa (sämsta med corona)
		Inställda evenemang/aktiviteter (sämsta med corona)
		Social distansiering (sämsta med corona)
		Vara hemma vid symptom/missa skola
		Stängda muséum/nöjesparker
		Tråkigt/jobbigt att inte kunna leva som vanligt
	Stress/oro för smittspridning	Oro för att smitta andra
		Orolig att smitta andra
	Positiva aspekter av restriktionerna	Mer matro i matsalen när inte lika många äter samtidigt
		Skönt att inte ha distansundervisning längre
	Ett nödvändigt ont	Restriktionerna är bra men jobbiga
Avvikande eget förhållningssätt	Olika förhållningssätt till munskydd	
	Mina föräldrar förhåller sig annorlunda till restriktionerna än mina kompisars föräldrar	
Livet på paus	Tråkigt med inställda aktiviteter/evenemang/begränsningar	Tråkigt/jobbigt att inte kunna leva som vanligt
		Vardagen är annorlunda
		Kan inte göra det man brukar göra
		Fritidsaktiviteter inställda

		Teater/konserter inställda
		Sociala evenemang inställda
	Tråkigt att inte träffa andra	Får inte träffa folk som vanligt
	Nackdelar med att föräldrar arbetar hemifrån	Mindre ensamtid/föräldrar hemma mer
	Positivt med inställda aktiviteter/mer begränsad vardag	Lugnare i skolan/lägre krav
		Mindre folk i offentlig miljö
		Umgås mer med familjen
		Inställda evenemang
		Mindre stress
		Hemma mer
		Nya aktiviteter (över zoom)
		Ökad uppskattning för normal tillvaro
	Längtan efter en mer händelserik vardag	Umgås med kompisar
		Gå på teater/konsert
		Gå på bio
		Besöka museum
		Besöka nöjespark/lekland
		Besöka butiker
		Spela matcher/tävla i sport/aktivitet
		Uppträda (musik)
		Gå på läger
Vaccin är bra, men spruta är läskigt	Positiva konsekvenser av vaccinering	Hoppfull att det snart är över pga vaccin
		Vaccinet (bästa med corona)
	Funderingar om vaccinering	Kommer barn få vaccin?
	Oro för vaccinering	Oro för att ta vaccinspruta
Oviss framtid	Oro för utveckling av corona	Oro för nya mutationer/pandemin förvärras

		Oro för att corona aldrig tar slut
	Funderingar om pandemins slut	Kommer det att ta slut någon gång?
		Tror/hoppas det kommer att vara över snart
Oro för och längtan efter släkt och äldre	Minskad kontakt med äldre skäktingar	Får inte träffa släktingar
		Får inte träffa far- och morföräldrar
	Oro för sjukdom/död hos äldre och anhöriga	Orolig för sjukdom/död mor- farföräldrar
		Oro för sjukdom/död anhöriga
		Orolig för sjukdom/död gamla/riskgrupp
	Längtan efter att träffa släkt	Träffa far- och morföräldrar
		Träffa släkt
Corona ur ett samhällsperspektiv	Människor dör	Människor dör
Långtidscovid	Tankar om långtidssjukdom	Corona har förstört mitt liv
		Saknar skolan och kompisar
		Det sämsta med corona är att vara sjuk
	Oro för framtiden	Vill bli frisk/"som innan"
		Oro över att aldrig bli frisk

Tabell 3. Teman 4–9 år

Tema 4-9 år	Kategori	Kod
Får inte, får inte, får inte	Tråkigt med inställda aktiviteter/eventemang/begränsningar	Tråkigt att inte träffa många kompisar samtidigt
		Tråkigt att inte få göra lika många saker
		Får inte träffa så många
		Får inte leka med kompisar
		Stängda butiker/lekland
		Ej gå på förskolan som vanligt
	Positivt med inställda aktiviteter/mer begränsad vardag	Får lättare att vara hemma från förskola/skola
		Mindre kontakt med främlingar
		Hemma mer
	Längtan efter en mer händelserik vardag	Leva mer som vanligt
		Leka med kompisar
		Besöka nöjespark/lekland/badhus
		Besöka bibliotek
		Besöka butiker
Oro för och längtan efter släkt och äldre	Minskad kontakt med äldre skäktingar	Får inte träffa mor- och farföräldrar
		Får inte träffa släkt
	Oro för sjukdom/död hos äldre och anhöriga	Orolig för sjukdom/död hos mor- farföräldrar
		Orolig för sjukdom/död hos föräldrar
		Orolig för sjukdom/död hos gamla/riskgrupp
	Längtan efter att träffa släkt	Gamla kan bli sjuka och dö
		Träffa far- och morföräldrar
		Träffa släkt
Resande	Längtan efter att resa	Oro för att resa blir inställd

		Får inte resa
		Resa
	Bra att resandet minskade under corona	Minskat resande
Vaccin är bra, men spruta är läskigt	Positiva konsekvenser vaccinering	Det kommer att försvinna pga vaccinet
	Oro/rädsla för vaccinering/covidtest	Ta vaccinspruta
		Att ta coronatest
		Att ta vaccinspruta
Corona ur ett samhällsperspektiv	Människor blir sjuka/dör	Människor blir sjuka/dör
Funderingar om framtiden	Kommer att vara över snart	Det är över snart
		Det kommer att försvinna pga vaccinet
		Inte lika farligt längre
	Vill att det ska försvinna	Vill att det ska försvinna